2005, ՄԱՅԻՍ Ա, ԹԻՎ 9 (197)

Էջմիածնի Հայոց

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԹԵՐԹ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ 60-ԱՄՅԱԿԻ ԵՎ ՇՈՒՇԻԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐՎԱ ԱՌԻԹՈՎ

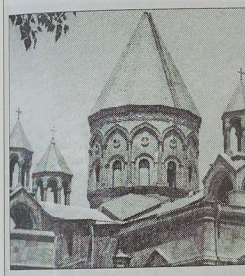

Հայրենական մեծ պատերազմում ձեռք բերված հաղթանակի 60-ամյակի հոբելյանական առիթով և Շուշիի ազատագրման օրվա կապակցությամբ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Հայրապետական Մեր օրհնությունն ենք բերում ու շնորհավորում համայն մեր ժողովրդին և Հայաստանում ապրող բոլոր ազգերի ներկայացուցիչներին: Ողջունում և Մեր բարեմաղթանքներն ենք բերում Հայրենական պատերազմի մասնակիցներին և Արցախյան պատերազմի մարտիկներին:

Սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ, Հաղթանակի 60-ամյա հոբելյանը մեզը տոնում ենք հայկական զորագնդերի աճած փառավոր ուղու, մեր զորահրամանատարների ու հերոսների հայրենասիրության ու նվիրումի փառապանծ հիշատակներով, որոնց ոգին մեր օրերում վերածնվեց մեր ժողովրդի սրտում՝ հաղթանակելով Արցախյան ազատամարտում և հաստատելով մեր ժողովրդի ազատ ու խաղաղ ապրելու ձգտումն ու կամքը: Մեր Եկեղեցին օրհնել է Հայրենիքի պաշտպանների ճանապարհը, բանգի վասն Հայրենյաց պատերազմը սուրբ է ու նվիրական:

Այսօր մայիսի 9-ը՝ Հայրենական մեծ պատերազմում Հաղթանակի 60-ամյա հոբելյանը և Շուշիի ազատագրության օրը, մենք դիմավորում ենք մեր Հայրենիքի ու ողջ ժողովրդի նոր կյանքի հույսերով ու ազգային իդեալների իրականացման պայծառ ձգտումներով:

Փրկչի Էջմի Սուրբ Սեղանի առջև Մենք աղոթում ենք ի սեր Հայրենիքի փառքով ընկած ճահատակ հոգիների հանգստության համար: Աղոթում ենք, որ Բարեկար մեր Տերը Իր ամենաառատ օրհնությամբ խաղաղ պահի աշխարհը համայն ու մեր Հայրենիքը և Իր շնորհի ներքո պահպանի ժողովուրդներին ու մարդկանց սիրո ու եղբայրության մեջ:

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց մի խումբ իրանցի լեռնագնացների

Ապրիլի 30-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Իրանից Հայաստան ժամանած մի խումբ լեռնագնացների, ովքեր Հայոց Ցեղասպանության 90-ամյա տարելիցի առիթով, ի հիշատակ Եղեռնի բյուրավոր նահատակների, ապրիլի 24-ին բարձրացել էին Արարատի եւ Սիփանի լեռնագագաթները:

Նորին Սրբությունը, ողջունելով լեռնագնացներին, վստահություն հայտնեց, որ նրանց ձեռնարկը եւս իր ներդրումը կունենա Հայոց Ցեղասպանության ճանաչման եւ դատապարտման գործում:

«Արարատի պատկերը յուրաքանչյուր հայորդի կրում է իր հոգում, որտեղ էլ նա ապրելիս լինի: Նվիրական սրբություն է Արարատը հայ ժողովրդի համար ոչ միայն իբրեւ Հին Կտակարանում հիշատակված ընտրյալ լեռ, ուր հանգրվանեց Նոյան տապանը, այլեւ Արարատի մեջ մեր ժողովուրդը տեսնում է իր հավերժության խորհուրդը»,- ասաց Ամենայն Հայոց Հայրապետը՝ իր գնահատանքն ու օրհնությունը հաղորդելով լեռնագնացներին:

Իրանցի տարբեր մասնագիտությունների տեր լեռնագնացները, ի հիշատակ Արարատ իրենց վերելքի, Նորին Սրբությանը հանձնեցին Արարատի գագաթից բերված մի քար:

Հայրապետական ուխտագնացություն. Երուսաղեմ

Մայիսի 12-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շուրջ մեկնեց Տերուսալեմ ուխտավորների հետ հայրապետական ուխտագնացության մեկնեց Տերուսալեմ Սրբազնայրեր:

Նորին Սրբությունը ուխտավորների հետ Սրբոց Հակոբյանց վանքում «Հրաշափառ»-ի հանդիսավոր արարողությամբ ընդունվեց Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքաթաղ: Թորգով արքեպիսկոպոս Մանուկյանի եւ Սրբոց Հակոբյանց գլխավորյալ Իրաք Տ. Թորգով արքեպիսկոպոս Մանուկյանի եւ Սրբոց Հակոբյանց գլխավորյալ Իրաք Տ. Թորգով արքեպիսկոպոս Մանուկյանի համար նվիրաբանության կողմից: Ուխտավորները կայցելեն քրիստոնյաների

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅ

Ասված մեր Տիրոջ Համբարձման տոնի առիթով

Մայիսի 5-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին նշեց Հիսուս Քրիստոսի համբարձման տոնը, որ տոնախմբվում է Քրիստոսի հարության 40-րդ օրը, 35 օրվա շարժական սահմանով՝ ապրիլի 30-ից մինչև հունիսի 3-ը հանդիպող հինգշաբթի օրը:

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցում այս տոնին հիշատակվում է նաև Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսության Աթոռը Սիս քաղաքից Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին փոխադրելու պատմական օրը: Պատմական հանգամանքների թելադրանքով 484 թ. ի վեր Հայաստանի տարբեր վայրերում հանգրվան գտած Հայրապետական Աթոռը 1441 թվականին՝ համբարձման տոնին, Վաղարշապատում գումարված ազգային-եկեղեցական ժողովի որոշմամբ վերահաստատվեց ստամբուհատատ Սբ. Էջմիածնում, ուր իջել էր Հիսուս Քրիստոսը, եւ որտեղից դարեր շարունակ հայ ժողովրդին եւ Հայ Եկեղեցուն բաշխվում էր այն փաքաքի լույսը, որը Քրիստոսը հանձնել էր հայոց հողին: Ի հիշատակություն պատմական այդ օրվա՝ Սբ. Էջմիածնում Համբարձման տոնի առիթով մատուցվող սբ. Պատարագի ընթացքում Իջման Ս. Սեղանի առջեւ կատարվում է նաեւ Հայրապետական մաղթանք, որ պետքի անսասան մնան Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետությունը:

Ասոնց անճառելի Բանը, որ Հոր փառքի լույսն է եւ բոլորովին նկարագիրն է, Անեղի կերպարանքը, անմահ էությամբ ծագումը, նախքան արարչակոր Որդին, որ հանեց մահվան ձեռքից փրկել մարդկային գերված ազգը եւ հարսնացնել Իր ընդհանրական սուրբ Եկեղեցուն, որպեսզի երանելի եւ կանխատես սուրբ մարգարեներին, որոնք, Սուրբ Հոգուց ազդված, գուշակեցին ժամն ու ժամանակը Ասատվածորդու ու խաչի մահվանը կատարեց ասատվածատես մարգարեների ասածները: Եվ ոմքեր հրավիրվեցին եկեղեցվոյ հարսանիքի, նրանց հոգիներում տպավորել տվեց սուրբ խաչը, Ավետարանը, Իր անապական մարմինն ու արյունը: Եվ այսպես ներդաշնակության մեջ դնելով Հին եւ Նոր Օրենքը փառքով համբարձվեց երկինք եւ, մտնելով Հոր մոտ, նստեց բարձունքներում Հոր աջ կողմում: Բայց Իր անասահմանելի Ատատվությամբ միշտ, ամեն ժամ մեզ հետ է՝ ըստ անուտ գրվածի, թե «Ես մեզ հետ եմ բոլոր օրերում, մինչեւ աշխարհի վախճանը»: Եվ սահմանեց Իր գալստյան մեծ Օրը կանչելու բոլորին, ոմքեր վերստին ծնվում են ջրով եւ Հոգով եւ Իր աշխարհակեցույց մահվամբ, սուրբ խաչի անապական դրոշը հանապազ կրում են իրենց ճակատին եւ արժանի հավատով մեղմեցնում Տիրոջ սուրբ մարմնին ու արյանը:

Իսկ նրանք, ոմքեր վերտին չեն ծնվում ջրից ու Հոգուց, չեն տեսնի երկնքի մյուսկենանավոր արքայությունը: Եվ արդ, բոլորի Տեր գալով՝ իրագործեց այն, ինչ անճառելի տնօրինության մասին կանխավ ասել էին մարգարեները: Երեք օրից հարություն առնելուց եւ երանելի սուրբ առաքյալներին բառասուն օր երեւալուց հետո այսօր տասնմեկել ընտրյալների եւ աշակերտների բազմության հետ եկավ Ձիթենյաց սուրբ լեռը, որ Երուսաղեմի արեւելյան կողմում է: Բարձրացնելով Իր արարչական ձեռքերը օրհնեց նրանց անեղ եւ բազմանալ փրկության ավետարանով: Օրհնեց նրանց, որպեսզի վերացնի առաջին անեծքի պատակիցը, երբ ասել էր նախահորը. «Թող անիծյալ լինի երկիրը քո գործի պատճառով»: Եվ նրանց օրհնելուց հետո բաժանվեց նրանցից եւ բարձրացավ երկինք: Ինչպես մեծն Եղիսաբեթ Հնում, երբ կանչվում էր վեր՝ երկինք, հրեղեն կառքն ու հրեղեն երիվարները բաժանեցին Եղիսեին ու Եղիային, եւ նրանց պատահողմի մեջ դեպի երկինք բարձրացավ: Մարգարեն երկինք բարձրացավ, իսկ Եղիսեն, որի վրա Եղիան գցել էր մորթն վերարկուն, բաժանեց Հորդանանը վերարկուն խփելով ջրերին:

Այսօր Տերն ամ Աղաբչագործը Եղիայի, սատանայից իր լեգեոն զորքի հետ միասին հարվածելով, եկավ Ձիթենյաց լեռը արփիսափայլ ամպերով, փառքով համբարձվեց երկինք՝ դեպի Իր Ատավածության անճառելի փառքը, եւ սուրբ առաքյալներին պարգեւեց քահանայության շնորհ բացելու Հորդանանի ավազանի արգանդը եւ որդեգրության շնորհով վերածելու բոլոր հեթանոսներին: Իր ձեռքերը բարձրացնելով՝ օրհնեց նրանց. Իր ձեռքերով այնտեղ էր ստեղծել առաջին մարդու մարմինը, նրա մեջ Իր ատվածեղեն բերանով հոգի փչել եւ մարգարեական շնորհներ պարգեւել նրան, եւ մարդն անմոռանալուն էր բոլոր կենդանիներին, որոնց Ատված գոյացրել էր ի պատիվ եւ ի ծառայություն մարդու, իսկ նա կոչրցել էր դրանք իր հանգանքների պատճառով:

Այսօր բոլորի Տերը, գալով Ձիթենյաց լեռը, Իր արարչական ձեռքերը դրեց Իր սուրբ առաքյալների վրա՝ քահանագործելու նրանց, եւ Իր ատվածային բերանով փչեց մարդկային ազգին վերստին պարգեւելու կորած մարգարեական շնորհները: Այսօր եկավ Ձիթենյաց սուրբ լեռը, քանի որ Հնում էլ լեռան վրա իջավ երեսյեցիների բանակի մեջ, լեռան վրա երեւալով կոչեց Աբրահամին, որ Իսահակին պատարագ մատուցի: Մեծն Մովսեսին նույնպես կոչեց դեպի լեռը, եւ երբ Մովսեսը քառասնօրյա պահքով ճնշեց իրեն, ատատվածային փառքերի տեսնողը եղավ: Նաեւ ատատվածային ելոյթի համար կանչեց Քորեբ լեռը եւ մեղմ հոգով ու շարժմամբ ցույց տվեց Իրեն, որքան մարդս կարողությունն է Ատատծու տեսնելու:

Իսկ այսօր հարություն առնելուց քառասուն օր հետո, Տերը եկավ Ձիթենյաց լեռը եւ փառքով երկինք համբարձվեց, ամպերով շրջապատելով՝ Իր նրբի շավիղները ծածկեց երանելի աշակերտներից՝ ասելով. «Ես գնում մաղարեի այն խոսքի, թե «Վերջին օրերին պիտի հայտնվի Տիրոջ լեռը, Ատատծու տունը լեռների գագաթներին, պիտի բարձրանա բլուրների վրա, եւ բոլոր ազգերը պիտի շարժվեն դեպի նա: Գալու են բազում ժողովուրդներ ասելով. «Եկեք՝ գնենք Տիրոջ լեռն ու Հայոց Ատատծու տունը: Նա մեզ կսովորեցնի Իր ճանապարհները, որոնցով կգնանք»:

Շարունակությունը՝ էջ 5

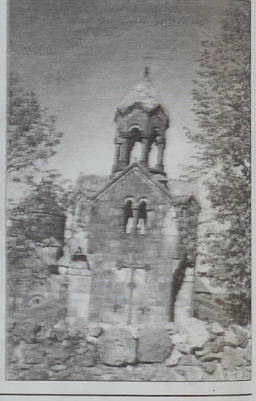

ԳՐՏԵԼԻՔ ԵՎ ԽՈՐՀՐԴՐԴ

ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՔԵԼԻՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ

Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը Լուսավորիչ է կոչվում, քանզի նա մարդկանց հեթանոսության խավարից դեռեւ ճշմարիտ լույսի, ինչպես նաեւ նրա գերեզմանի մոտ շատ կույրեր ժշկվում էին եւ լուսավորվում: Նրան անվանում ենք նաեւ Արմատ հավատոյ՝ ատատվածային շնորհները մարդկանց փոխանցելու պատճառով: Ինչպես որ ծառի արմատը սկզբում է եւ օգտակարն իր միջով փոխանցում է ծյուղերին ու տերեւներին, նիշտ այդպես էլ Գրիգոր Լուսավորիչը Տիրոջ փրկչական շնորհները փոխանցեց հայ ժողովրդին:

Հոգեւոր առաքելության դժվարությունը

Շատ մեծ, անգնահատելի եւ լուսավանց դժվարին առաքելություն կատարեց Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը: Նրա գործի մասնությունը հասկանալու համար տեսնենք, թե ինչ են ասել եկեղեցական նշանավոր հեղինակները հոգեւորականի ծառայության կոչումի մասին: Սուրբ Հոգեսն Ոսկեբերանը հովվությունը կամ ավետարանական աշխատությունը կոչում է փոթորիկ մտաց: Հատկապես դժվար է ավելի մեծ պարտականություններ ունեցող հոգեւորականների գործը: Սուրբ Գրիգոր Նազիանզացին ասում է, որ եպիսկոպոսն ավելի է հուզվում հոգեւորով եւ արիավիրքներով, քան ծովը՝ հողմերով եւ մրրիկներով: Իսկ Սուրբ Գրիգոր Տաթեւացին ասում է, որ այժմ, երբ չկան հալածանքներ, որոնց ընթացքում եպիսկոպոսը առաջինն էր նետվում վտանգավոր հալածանքի՝ հանուն Քրիստոսի, ապա այսօր չպետք է նա մտահոգի հարուստ ու փարթամ ապրելով, այլ առաջին հերթին՝ եկեղեցու պայծառությամբ եւ մարդկային հոգու փրկությամբ: Տաթեւացին նշում է, որ երբ Մովսեսը լեռը ելավ, թեպետ եւ Վահրոն բահանային թողեց ժողովրդի հետ, ժողովուրդը, այնուամենայնիվ, մոլորվեց: Եվ եկեղեցական այս մեծ սորը բերում նշում է, որ այդ իսկ պատճառով եւ պիսկոպոսը պետք է լուրջ հսկողություն հաստատի, ու ինքը եւս միամամայն ամ ժամանակ շրջի ժողովրդի մեջ եւ ուսուցանի: Ա-հա այսպես պիտանի էր նաեւ սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի գործունեությունը, որի արդյունքում քրիստոնյա դարձավ ողջ հայ ժողովուրդը:

Հոգեւորականի տեսիքի մեջ շորի կաթելը նշանակում էր Ավետարանի քարոզությունը, այսինքն՝ ճշմարտության լույսով մեր երկրի լուսավորումը:

Մշակութային արժեքների ոչնչացում կամ հոգիների փրկություն

Ոմանք կարծում են, որ քրիստոնեության տարածումը Հայաստանում անքարենպաստ եղավ մեր հին շրջանի մշակույթի համար, որովհետեւ Գրիգոր Լուսավորիչը, Հայաստանում քրիստոնեությունը տարածելով, ոչնչացնում էր մեր հին շրջանի մշակույթի գեղեցիկ եւ ինքնատիպ արժեքները: Իրոք, Գրիգոր Լուսավորիչը Հայաստանում ոչնչացրել է շատ կուռքեր, մեհյանների տեղում հաստատել քրիստոնեական եկեղեցիներ: Բայց նախ տեսնենք, թե նման ինչ դեպքեր կան Աստվածաշնչում եւ սրբերի կյանքում: Երբ Մովսես մարգարեն լեռը բարձրացավ՝ տասը պատվիրանները ստանալու, հրեաները նրա ցաքակայության ժամանակ մի ոսկե հորթ ձուլեցին եւ սկսեցին պաշտել: «Երարտանալով եւ այս ամենը տեսնելով՝ Մովսեսը ջարդուփշրելի արեց կուռքը եւ ոչնչացրեց: Այս պատմությունը գրեթե բոլորն էլ գիտեն, սակայն միւսեւ այսօր ոչ ոքի մտքով անգամ չի անցել Մովսես մարգարեին մեղադրել մշակութային արժեքների ոչնչացման մեջ: Մեր ժողովրդի կողմից ամենասիրված սրբերից են սուրբ Գեւորգը եւ սուրբ Սարգիսը: Երբ նրանց ստրեպեցին կուռքերին զոհ մատուցելիս, նրանք ոչ միայն հրաժարվեցին զոհ մատուցելուց, այլեւ կործանվեցին կուռքերը: Եվ մեր ժողովուրդը նրանց լի մեղադրել մշակութային արժեքների ոչնչացման մեջ: Եվ ահա սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչն արեց այն նույն բանը, ինչ արեցին Մովսես մարգարեն եւ մյուս սրբերը: Սարդը մարմնից եւ հոգուց կազմված մի ամբողջություն է: Երբ մարմնի վրա վերք է լինում, ապա բժշկության մեջ վերքը ըուժում են առաջին հերթին պնտահանչիք միջոցներով, որովհետեւ հակառակ դեպքում՝ խորացող վերքը մարդուն կարող է նոսկիսկ մահվան հասցնել: Հոգեւոր իմաստով եւս կան առարկաներ, որոնք սրբության եւ կենդանության են տարածում: Օրինակ՝ Հովսեփ նահապետի ոսկորների շնորհիվ Աստված Եգիպտոսին օրհնություն էր բերում, եւ երբ հրեաները դուրս ելան Եգիպտոսից, իրենց հետ տարան այդ ոսկորները որպեսզի օրհնությունը միշտ հրեաց հետ լինի: Եորսե մարգարեի ոսկորներին դիպչելով՝ հարություն առավ մեռածը, եւ կամ՝ Քրիստոսի խաչափայտի շնորհիվ հարություն առավ մեռած պատանին: Նույն կերպ էլ, քարին նիրված առարկաները մահ եւ պղծություն են ստանում: Չարի մասին իպտնի է, որ նա կյոթաբական աշխարհի վրա կարողանում է ազդեցություն գործել եւ նրանց նվիրված տաճարների միջից ու միջոցով: Երբ մի մարդ պատերազմի ժամանակ ականգեցրե է անում ակամայությամբ մի դաշտ, որպեսզի իր ետեւից եկող զորքն ապահով անցնի, եւ մահ չլինի, ապա այդպիսի մեկին չեն մեղադրում մարդու կողմից ստեղծված առարկաները, այլ ելայի ամիսի ամենամեծը, զովում են եւ նույնիսկ շքանչաններ ու հերոսի կոչում տալիս: Եվ մենք այսօր էլ պետք է շնորհակալ լինենք սբ. Գրիգոր Լուսավորչին, որ Հայաստանը դիտելով՝ ասել էր՝ «Ինչ-որ մի դեպքում դաշտ՝ այնտեղից արմատախիլ արեց թոկնի արմատները եւ հաստատեց կայանք տվող եկեղեցիներ: Այս ամենն իմանալուց հետո մեզ համար հասկանալի է դառնում, թե ինչու ինչ սրբերը ոչ միայն հրաժարվում էին զոհ մատուցելուց, այլեւ կործանվեցին զոհ մատուցելուց, այլեւ կործանում էին դրանք: Այս արարքն իր մեջ երկու նպատակ ուներ: Սրբերը նախ ցանկանում էին ցույց տալ, որ դրանք աստվածներ չեն, եւ մարդը կարող է դրանք կործանել, եւ երկրորդ՝ «Աստեվաբերոց՝ սրբերը ցանկանում էին սատանայակեր, որքան հնարավոր է, չարի ազդեցության ոլորտները մարդկության վրա: Եվ դարձյալ պետք է զոհություն հայտնեցնք սուրբ Գրիգոր Լուսավորչին, որ Հայաստանը եւ հայ ժողովրդին փրկեց հոգեւոր մահից:

Շարունակությունը՝ էջ 3

Տես՝ էջ 1

Կատարվեց ատամնաբուժական բարեգործական կենտրոնի բացում

Մայիսի 1-ին Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ Կաթողիկոսի օրհնությամբ եւ Ֆրանսիայի Բուշ-դյու-Ռոն նահանգի վարչական խորհրդի նախագահ Ժան-Նոել Գերինիի, Ֆրանսիայ «Բարձունք 5165» բարեգործական կազմակերպության անդամների ու Էջմիածնի քաղաքապետ Դրաչիկ Աբգարյանի մասնակցությամբ կատարվեց ատամնաբուժական կենտրոնի բացման արարողություն:

Ատամնաբուժական կենտրոնը կգործի՝ դեռեւս 1902 թ. երբ ճանկաիիշատակ Մկրտիչ Խրիմյան Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրոք կառուցված Մայր Աթոռի նախկին հիվանդանոցում: Հիվանդանոցի շենքը, որ վերադարձվել է Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնին, երկու տարվա ընթացքում հիմնովին նորոգվեց Ժան-Նոել Գերինիի եւ Ֆրանսահայ «Բարձունք 5165» բարեգործական կազմակերպության (Մարսել) ջանքերով:

«Այս Ատամնաբուժարանի վերականգնումը մեր երկու պետությունների ժողովուրդների համագործակցության գեղեցիկ ու բարի վկայությունն է»,- ողջունելով հյուրերին՝ ասաց Ամենայն Հայոց Հայրապետը:

Ատամնաբուժարանի բացման արիթով իրենց խոսքը ասացին նաեւ պրն. Ժան-Նոել Գերինիին եւ «Բարձունք 5165» կազմակերպության փոխնախագահ Ռոբերտ Ազիլազանը: Ատամնաբուժարանը բարեգործական է, որտեղ հիվանդները բուժում կստանան անվճար: Նման բարեգործական ծրագրեր «Բարձունք 5165» կազմակերպությունն ու Ժան-Նոել Գերինին իրականացնում են նաեւ Հայաստանի մյուս մարզերում: Ժան-Նոել Գերինին՝ իբրեւ մեծագույն գնահատական իր հայանպաստ գործունեության, Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոնդակով պարգեւատրվել է նաեւ Հայ Եկեղեցու «Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ» բարձրագույն պարգեւով:

Արարողությանը ներկա էին նաեւ Մայր Աթոռի միաբանները, Հայաստանում Ֆրանսիայի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Անրի Կյուտին, ինչպես նաեւ Մարսելից ժամանած հյուրեր:

Ատամնաբուժարանի բացման արարողությունից հետո հյուրերը Վեհափառ Հայրապետի հետ մասնակցեցին կիրակնօրյա սրբազան Պատարագին: Այնուհետեւ այցելելով Ծիծեռնակաբերդ՝ իրենց հարգանքի տուրքը մատուցեցին 1915 թվականի Հայոց Մեծ Եղեռնի զոհերի հիշատակին:

ՍԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍԲ. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՍԱԿԱՐԳ

ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՔԵԼԻՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

Սկիզբը՝ էջ 2

Մուտն ի վիրապն

Եկեղեցում մեծ շուքով է նշվում Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի սոսկալի չարչարանքների եւ Խոր Վիրապ մուտքի տոնը: Նա 13 երկար տարի անցկացրեց քանտում եւ միայն Աստծո ողորմության շնորհիվ դիրներ անցկացրեց քանտում եւ միայն Աստծո ողորմության շնորհիվ կարողացավ կենդանի մնալ: Ըստ ավանդության՝ երկնային հրեշտահ կը հայտնվում էր նրան, զրոցնում եւ քաջալերում: Մինչեւ բանտ կը հայտնվում էր նրան, զրոցնում եւ քաջալերում: Մինչեւ բանտ նետվելը՝ Լուսավորչին մատնեցին ահավոր չարչարանքների՝ տանջելով նրան բոլոր հնարավոր միջոցներով: Սակայն սուրբն անդրդվելի մնաց Աստծո հանդեպ իր հավատքի եւ սիրո մեջ: Մեր մեծագույն կամոթոդիկոսներից Սիմեոն Երեւանցին սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի մասին գրել է. «Թեպետ ուրիշ ազգերի հավատացյալները եւս սուրբ հովվապետեր եւ լուսավորիչներ ունեն, սակայն նրանք երկար տարիներ չարչարանքներով ինքն ամենաբարձր գագաթն է մաքրվել, բազմատեսակ չարչարանքներով փորձության բովում չեն մաքրվել, ինչպես մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը»:

Լուսավորչի մասունքների մասին

Կյանքի վերջին տարիներին սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը ճգնում էր Սեպուհի լեռան այն այրում, որտեղ ճգնությամբ ապրել էր Մանե էր Սեպուհի լեռան այն այրում, որտեղ ճգնությամբ ապրել էր Մանե կոյսը: Սրբի վախճանվելուց որոշ ժամանակ անց մի քանի հովիվներ գտան նրան՝ ծնկի եկած, ձախ ձեռքին՝ գավազան: Հովիվները չգիտան նրան՝ ծնկի եկած, ձախ ձեռքին՝ գավազան: Հովիվները չգիտեին, թե ով է այդ սուրբը, եւ իմանալով, որ նա վախճանված է, ամփոփեցին մարմինն ու հեռացան: Վահան Մամիկոնյանի մարգպան նության ժամանակ Աստված տեսիլքով Գառնիկ անունով ճգնավորին հայտնեց սրբի մասունքների տեղը: Լուսավորչի աջ ձեռքի սուրբ փեցին Թորդանում: Իսկ 5-րդ դարում Լուսավորչի աջ ձեռքի սուրբ մասունքներն էլ ամփոփվեցին բազկի եւ մատների թեւ մասունքներ: Ամբողջ մասունքներն էլ ամփոփվեցին բազկի եւ մատների թեւ մասունքներ: Ամբողջ մասունքներն էլ ամփոփվեցին Աջի առկայությամբ է ծաթե պատյանում: Մեր Եկեղեցում Լուսավորչի մասունքներ: Մեր Եկեղեցում Լուսավորչի մասունքներ: Մեր Եկեղեցում Լուսավորչի մասունքներ

Անապակ Բաժակի

ԽՆԴԻՐԸ ՀԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԱՆԴԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԱՌԱԿԱՅ ԳՐՔԻ Թ ԳԼԽԻ 2, 5 ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Սկիզբը՝ 2004-ի թիվ 18-24, 2005-ի թիվ 1-6

Այդեղ իսկ վերեւում նշել ենք, որ անապակ գինու մեր ընդունվածությունը, իրրեւ սպասուց այն բաին, որ Քրիստոս ցրարհան բաժակ է վերցրել, վկայակոչում են Առակաց գրքի Թ գլխի 2, 5 հատվածները: Որպես հիմք ընդունելով այս հատվածը՝ նշանք պնդում են, որ հրեաները, իրենց սովորության համաձայն, գինուն միշտ ջուր են խառնում, ուստի, ընկալանալ, սրանից էլ հետեւում է, որ Քրիստոս ցրարհան բաժակ է օգտագործել: Մեզ հետաքրքրող հատվածներն Աստվածաշնչի գրաբար ընկալյալ բնագրում հնչում են այսպես. «Զեմ ի զգենլիս իւր, եւ խառնեաց ի խառնելիս զգինի իւր, եւ պատրաստեաց զսեղան իւր...: Եկա՛ք ի՛ հաց՝ք ի հացէ իմմէ եւ արբէ՛ք զգինի իմ՝ զոր խառնեցի մեզ»: Գրաբարյան «խառնեմ» բայի փափառեն Աստվածաշնչի անգլերեն թարգմանությունն օգտագործում է „mingle", իսկ ռուսերենը՝ «растворить» բայերը (տե՛ս The Holy Bible, King James Version, New York, 1988, p. 595, Библия, Москва, 1999, стр. 687):

Ընդհանրապես հայ մեկնողական գրականության մեջ պահպանվել են Աստվածաշնչի Առակաց գրքին նվիրված մի բանի մեկնություններ, ուստի դրանց եւ այլ երկերի միջոցով էլ պիտի փորձենք տեսնել, թե ինչպես են հայ մեկնիչները ու մեր եկեղեցու վարդապետությունը: Մասնավորապես մեկնելով Առակաց գրքի Թ 2 հատվածը գրում է. «Զայս տեսՀ՝ մեր Բաձին է խնամ, յորժամ Բաձն մարմին եղեւ եւ բնակեցաւ ի մեզ: «Եդէն զգենլիս իւր» զնոսա առնուամբ, որ վասն հաճոյից Աստուծոյ մատուցին զինքեանս պատարագ ի հոտ անուշից: Իսկ եդէ՝ «խառնեաց ի խառնելիս զգինի իւր» այս իմանի զանազանեալ հոգեւոր մասն Քրիստոսի, եւ յեղումն անապակն արեանն զնեամ որպէս զասն անարատ բաժանալ զմեր աշխարհի: Եւ խառնեաց զարինն իւր ընդ ա-

ռեան սրբոցն յանմահանելիսն: Եւ գինի անուանէ զուրախութիւն երկնաւորացս եւ երկրաւորացս» (Հատած Արեւելքի, Մեկնութիւն Առակաց, աշխատասիրությամբ Մխիթար քհն. Սարգիսեանցի, Եր., 1994, էջ 182): Ինչպես տեսնում ենք, այս հատվածի տակ մեկնիչը տեսնում է Բանն Աստծո մարդեղության խորհուրդը, որը Հովհաննես Սեբաստացի խոսքերով հնչում է. «Եւ Բանն մարմին եղեւ, եւ բնակեցաւ ի մեզ» (Հովհ. Ա 14): Իսկ ըստ Հայոց Արեւելյան Սոդոմոն իմաստունի «խառնեցաւ ի խառնելիս զգինի իւր» արտահայտությունը վերաբերում է մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի փրկարար մահվանն ու անապակաց արյան հեղմանը, քանզի Աստծո Գառը պատարագվեց խաչի վրա՝ վերացնելով աշխարհի մեղքը: Մեկնիչը, բացատրելով նույն հատարի վերջին մասը «պատրաստեաց զսեղան իւր», գրում է. «Զխաչն յուսդ, զի ի նմա պատրաստեցար վայելումն մարդեւ եւ արեան Տեառն» (նույն տեղում):

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՀԱՅՈՑ ԿԱԾՈՒՐԴՈՒՆԵՐ

ՍԱՐԳԻՍ Ա ՍԵՎԱՆՅԻ

(992 - 1019)

Սկիզբը՝ էջ 3

Սկսյալ կայսր կրկին դիմեց այդ ինքնով, եւ Սամվել Կանդեցուն ծանանն առավ ներկայանալ կայսրին: Կոստանդնուպոլսում մեծ վիճաբանություններ եղան նրա եւ հույն վարդապետների միջեւ՝ տոմարական հաշվարկների հետ կապված, եւ վերջիններս, վկայողությամբ ընդունված, Սամվել Կանդեցուն տեղը զիջեցին, առաքյալներին հրահրել երրորդի վարդապետ Սուսի Կիլիկացուն՝ որպես դատավոր իրենց վեճին: Սակայն հույն վարդապետների սաստիկները լարոտարան: Վերջինս ամոթալիք տվեց նրանց, ցույց տվեց նրանց հաշվարկների փտանկանությունը եւ ընդհանրապես՝ գիտաստեր ուղղեց, ինչպես նշում է Մատթեոս Ռոմայեցին, Սամվել Կանդեցուն ուղղեց հաղթի: Պատմիչները խոսքերով՝ կայսրը, որա վրա խիստ զայրացած, շատ հույն հոգեւորականների պատվազրկեց եւ ընդհանրապես՝ մեծ պարգեւներ տվեց հայոց վարդապետին եւ պատվով ճանապարհեց հայրենիք: Սակայն այն իրողությունից, թե որքանով էր հիշտ Մատթեոս Ռոմայեցու եւ նրան հետեւող Սմբատի հարցորդումը, որն անշուշտ ավելի շուտ հրականություն է, քան հորինվածք, հույները քրիստոնեզրվեցին իրենց «զարուտ եւ գիւաբեաց գրոց տումարն Դիոնից» եւ ընականաբար լընդունեցին «զեշնարտագիր տումարն մեծին Անդրեասի», որին հետեւում էին հայերը: Ծագարիկնեցը շարունակվեցին եւ 1102, 1197 եւ 1292 թվականներին նոր շիջոցությունների տեղիք տվեցին: Այս վիճակը շարունակվեց մինչեւ 1824 թվականը, երբ հայերն իրենց դիրքորոշումից հրաժարվեցին, եւ ծոգաստիկի խնդիրը մեկնաբերվեց գրագիտ հանվեց: Ս. Օրմանյանը, ելնելով դեպքերի զարգացումից, հանված է Սամվել Կանդեցուն ոգեւոր առաքելության այնպիսի կարեւորություն վերագրել, ինչը կանգեց է կատարել Ռոմայեցին, սակայն, անկախ ասեն ինչից, այն փաստը, որ հույն վարդապետները եւ իմաստունները բանաբեմի ժամանակ լեն կարողացել ոգեղեղմանալ հայոց շնորհաշատ վարդապետին, վկայում է վերջինիս մեծ գիտելիքների, բարձր պատրաստվածության, սուտ մտքի եւ բանաքննիչ անհնարավոր օժտվածության մասին: Սարգիս Սեւանցու օրոց ելեռելցու առջեւ ուժգնորեն ծառացավ թոնդրակյանների շարժման խնդիրը: Թոնդրակյանները, որ սկսել էին գործել Հովհաննես Դրասխանակերտցի կաթողիկոսի հովվապետության ժամանակներից սկսած, շարունակում էին գոյատեւել Հայաստանի մի քանի շրջաններում, որոնք գտնվում էին արաբական կամ բյուզանդական իշխանության ներքո: Շատ հաճախ նրանք կոչվում էին ոչ թե ընդհանրական՝ թոնդրակեցի անունով, այլ այն վայրերի անուններով, որտեղ գտնվում էին նրանց հանդիպումները. Թուլայլ - թուլայլեցի, Կաշե - կաշեցի, խնուք - խնուքցի եւ այլն: Կենտրոնը, ինչպես նախկինում, Թոնդրակն էր, որ այդ օրերին ա-ղանդապետ Հեւուկի աթոռանիստն էր: Թոնդրակյանները, թերեւս, ելեռեցու առանձին ուշադրության այդ օրերին չէին արժանանա, եթե աղանդին լիարէր Հաղթի եպիսկոպոս Հակոբը: Մինչ այդ թոնդրակյանների աղանդին բարձրաստիճան հոգեւորականներ չէին հարել, իսկ այժմ Հակոբ եպիսկոպոսը, լսելով իր կապերը Հայոց Առաքելական Եկեղեցու հետ, իր թեմում այնպիսի փոփոխություններ մտցրեց, որոնք բխում էին թոնդրակյան վարդապետությունից: Լաստիվերտցին հավաստում է, որ նա քրեպազեստ պահվեցով եւ բռնկոտն տեսքով մեծ ազդեցություն ձեռք բերեց թե՛ հասարակ ժողովրդի եւ թե՛ կղերականների վրա, որ «ինքն զիրգիս հանել, հրամայէր, էր ոչ ոք ընդդիմանայր»: Նա կարգադրեց քահանաների պատրաստ լինել, իսկ արժանավոր քահանաներին իրավունք տվեց տարին միայն երեք անգամ պատրաստ մատուցել, սկսեց ծաղրել բարեպաշտական արարողությունները՝ ասելով, որ եթե մեղավորդն ինքն անեանաբ լսապաշխարի, նրան ո՞վ մատաղեցնող նզովեն եւ ո՞վ էլ՝ պատարագեցնող: Եկեղեցական ծեսերը թեթեւացվեցին, եւ արարքին մեղերով ներքին անանգամությունները աբդոյեցին: Հակոբի նման վարքագիծը ոմանց կողմից ընդունվեց, մյուսների կողմից՝ ոչ: Տարոնում անգամ եկեղեցու հայրերի ժողով գումարվեց, որը հանգոր եպիսկոպարի վարքագիծը քննեց երկու անգամ՝ հրավիրելով նրան ժողով: Սակայն նա չներկայացավ եւ կեղծ հայտարարություններով հերքեց իրեն ներկայացված մեղադրանքները՝ օգտվելով գավառի իշխանների օժանդակությունից, որոնք սպառնում էին ավելի շուտ պատերազմելով մեռնել, քան ժողովականների ձեռքը տալ նրան:

Սակայն դեպքերը միանգամայն այլ ընթացք ստացան, քանի որ նրան հարած եպիսկ անունով մի կրոնավոր, տեսնելով, որ Հակոբ եպիսկոպոսը հետեւում է մեղեանության, հայրապետ Սարգիս կաթողիկոսին եւ ճշմարտությունը պարզեց՝ ներկայացնելով անհրաժեշտ փաստեր: Հայոց հայրապետը փաղաքուշ խոսքերով նրան իր մոտ կանչեց եւ խստորեն պատժեց՝ զրկելով քահանայական կարգից եւ աղքեսադրոշմ դնելով դեմքին: Հակոբը բանտարկվեց, եւ կաթողիկոսը հույս ուներ, որ նա կզղջա եւ կիրաժարվի թոնդրակյան աղանդից: Սակայն վերջինս, գիշերով բանտի պատը ծակելով, փախավ Կոստանդնուպոլիս եւ պահարակելով հայոց հավատը՝ հնդրեց իրեն մնրտել ըստ իրենց կարգի: Հույն վարդապետները հրաժարվեցին նրան մնրտել քաղկեդոնական, ուստի նա գերադարձավ Սպահանի՝ Թոնդրակ բնակավայրը, որ աղանդավորների կենտրոնն էր: Բայց որքան էլ տարօրինակ լինի, նա ընդունվեց նաեւ նրանց կողմից, ուստի գնաց սկզբում Խլաթի լեռը եւ այնուհետեւ՝ Սուլուպկին (Մայաֆարկին) քաղաքը, որտեղ էլ մեռավ լարաչար մահով: Պնաված Հակոբ եպիսկոպոսին լուրջ պատժելուն, հարկ է նշել, որ պատմությունն այլ աղանդավորների պատժելու մասին հիշատակներ չի պահպանել, կնայած թոնդրակյանների հանայնքները հայտնի էին ծեղեղեցուն: Թերեւս պատճառն այն էր, որ պատժիները հաճախ հակառակ արդյունք էին տալիս, սակայն Հակոբ եպիսկոպոսին պահարկիրոյզ լպատժել էր կարող, որովհետեւ բարձրաստիճան հոգեւորականի հարելը թոնդրակյանների հարվածում էր եկեղեցու հիմքերին:

Թոնդրակյանների մի հատված էլ գտնվում էր Մանանայի գավառի Կաշե եւ Անդաս գյուղերում, որի առաջնորդն էր Կունմեկ, աբեղան՝ Շիրկի բերդաքաղաքի մոտ գտնվող նույնանուն ագարակից: Նա լուրեր էր տարածել, որ ինքն Աղվանից կողմերից է (իմա՛ Հայոց Կոնեւյոց կողմերը) եւ կարողացել էր մեռք բերել մի ազնվագարմ կնոջ՝ Հրանոյշի հովանավորությունը: Վերջինս, հարելով աղանդին, լցավալանացավ դրանով եւ աղանդի մեջ ներգրավեց իր ազգականներներ Աբնի եւ Կասարա քույրերին, իսկ սրանք էլ իրենց եղբայր Արվերին, որը գավառի իշխաններից էր: Նախկինում եկեղեցասեր անձնավորություն, որը մինչ այդ վանք էր կառուցել՝ անդրեաս վարդապետի առաջնորդությանը հանձնելով: Ունենալով այդպիսի հզոր հովանավորներ՝ Կաշե եւ Անդաս գյուղերի թոնդրակյանները Մեծ Պետերկոստեի օրը, որ Նոր կիրակի է կոչվում, գիշերով հարձակվեցին Պարիսա լեռան Գայլախաղաս կոչվող լեռնամերտում Բագմաղցյուր ավանում գտնվող նշանավոր խաչի վրա, որը ժողովրդի հատուկ բարեպաշտության առարկան էր: Սուրբով ջարդեցին ու փշրեցին ասպետական նշանի թագը եւ վերաարծանի իրենց ագարակները: Բագմաղցյուրի հույն այնքան նշանավոր էր, որ գլուղ հետագայում Սբ. Խաչ անունն ստացավ: Խաչի ավերումը որն ա-ռաջինը հայտնաբերեց մատնդրության գնացող քահանան, որի մատնեց ոդ գյուղը: Մի փոքր ուշքի գալով այդ մեծ ադեղից՝ գյուղացիները պարզեցին, որ խաչն ավերողները Կաշեի գյուղացիներն են. գիշերը տեղացած ձյան ջնորհիվ հանցագործների հետքերը պահպանվել էին: Այդ մասին տեղյակ պահվեց Սասվեղ եպիսկոպոսին (պատմիչի մոտ՝ հայրապետին), որը մեծ բազմությամբ տեղ հասնելով եւ իրեն միացնելով գավառի հոգեւորականներին՝ նրանց հետ գնաց այդեղ ու ոչնչացրեց թոնդրակյանների ագարակները ու ծերբակալելով նրանց վեցին, որոնք թոնդրակյանների վարդապետներն էին, բերեց նրանց Տերմա կոչված գյուղաքաղաքը եւ նրանց դեմքին աղվեսադրոշմ խարանեց:

Շարունակվի՝

Բաբկեն ԽԱՐՈՒՆԱՐՅԱՆ

Պատմ. գիտ. թեկնածու, պրոֆեսոր

ՀԱՅ

Ասված մեր Տիրոջ Համբարձման տոնի առիթով

Սկիզբը՝ էջ 2

Մի ժամանակ [բարե տախտակներին Իր ձեռքով գրված] օրենքները պարգևեց երրորդ թիվ գրված] օրենքները պարգևեց երրորդ թիվ գրված] օրենքները պարգևեց երրորդ թիվ

ՄԻ ԷՋ ԼԵՌԱՇԱՅՈՑ ՀՈԳԵՎՈՐ ԿՅԱՆՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

Սկիզբը՝ էջ 5

Չէին մոռացվել, անշուշտ, նախորդ դարերում դավանափոխության հետեւանքով լեռնահայ համայնքի տարալուծման տխուր հիշողությունները, հետեւաբար վերածնության հաջողությունը պայմանավորվում էր հայ եկեղեցական կյանքի նորոգմամբ: 19-րդ դարի վերջերին եւ 20-րդ դարի սկզբներին Լեռնաստանում հայ համայնքների աշխուժացման եւ ազգային-կրոնական կյանքի վերածնության մասին պահպանվել են ուշագրավ վկայություններ: Դրանցից մեկը Վարշավայի հայերի կողմից 1909 թ. կազմված հայ լուսավորչական եկեղեցական համայնքի՝ 11 կետից բաղկացած կանոնադրությունն է, որը Միքայել Ռոստոմովի եւ Գաբրիել Հայրապետյանցի ստորագրությամբ ներկայացվել է Վարշավայի գեներալ-նահանգապետին՝ հաստատելու նպատակով (նույն տեղում, էջ 192-193): Այնտեղ ամենից առաջ հիմնավորվում է եկեղեցի ունենալու անհրաժեշտությունը, որպես գի բաղարարվեն համայնքի «կրոնական պետքերը»: Նախատեսվում էր եկեղեցին պահել համայնքի անդամների կամավոր մուծումների եւ նվիրատվությունների հաշվին, ընտրել չորս հոգուց բաղկացած գործադիր մարմին՝ հոգաբարձություն: Կանոնադրությամբ առաջարկվում էր Վարշավայի հայոց եկեղեցին ընդգրկել Նոր Նախիջեւանի եւ Բեսարաբիայի հայ հոգեւոր թեմի կազմում: 9-րդ կետի համաձայն՝ բավարար դրամական միջոցներ հավաքագրելու դեպքում՝ գբաղվել նաեւ բարեգործական կեր թալուսավորական խնդիրներով, եկեղեցուն կից հիմնել դպրոց եւ բարեգործական հաստատություն:

Ստանալով կանոնադրությունը՝ Վարշավայի գեներալ-նահանգապետը 1909 թ. հոկտեմբերի 25-ի գրությամբ այդ մասին տեղեկացնում է Ռուսաստանի ներքին գործոց նախարար Պ. Ստոլոպինին: Սկզբունքորեն դեմ չլինելով հայ եկեղեցական համայնքի ստեղծմանը՝ նահանգապետը, միաժամանակ, կանոնադրության մեջ առաջարկում էր մի շարք փոփոխություններ, որոնց նպատակը հայանքի նկատմամբ իշխանությունների բավարար հսկողության ապահովումն էր: Նրա կարծիքով՝

1) Հայ լուսավորչական ծիսական համայնքը պետք է ենթարկվի ոչ թե Նոր Նախիջեւանի եւ Բեսարաբիայի, այլ Ստորախանի հոգեւոր թեմի առաջնորդին:

2) Հայ եկեղեցու սպասավորները պետք է հաստատվեին Վարշավայի ավագ ոստիկանապետի կողմից:

3) Հայկական դպրոցի եւ բարեգործական հաստատության ստեղծման հարցը պետք է համաձայնեցվի Վարշավայի ուսումնական օկրուգի հոգաբարձուի եւ նահանգապետի հետ:

4) Կովկասի «հայերի մեջ գործող հեղափոխական կազմակերպությունների» եւ լեռնահայերի միջեւ «անկապկա» գոյություն ունեցող կապի պայմաններում դրամական հանգանակությունները կարող էին օգտագործվել «հակապետական նպատակների» համար, ուստի չպետք է «խնդրատուների թույլատրել նվիրատվություններ հավաքել»՝ առանց տեղական իշխանության համաձայնության:

5) Պետական լեզվի (ռուսերենի - Վ. Կ.) գործածությունը պետք է պարտադիր լինի համայնքի գործավարության մեջ:

Չնայած բացահայտ զգուշավորությանը՝ իշխանությունները հակված չէին մերժելու լեռնահայերի խնդրանքը: Պատճառը 19-րդ դարի վերջերին եւ 20-րդ դարի սկզբներին հայերին հալածելու հետեւանքով՝ նրանց շրջանում ցարիզմի հանդեպ ձեւավորված ոչ նպաստավոր տրամադրությունները հաղթահարելու ձգտումն էր: Որոշ հեռատես պետական գործիչներ ահազանգում էին այդ մասին: Օրինակ՝ Կովկասի փոխարքա Ի. Վորոնցով-Դաշկովը 1912 թ. հոկտեմբերի 10-ին Նիկոլայ 2-րդ ցարին գրած նամակում հիշեցնում էր. «... որպիսի տխուր հետեւանքների բերեց մեր քաղաքականության այդ փոփոխությունը, ստեղծելով՝ Ռուսաստանի ներսում հայ եկեղեցու նկատմամբ ձեռնարկած անհաջող քայլերի հետեւանքով (նկատի ունի հայ եկեղեցու գույքը բռնագրավելու մասին 1903 թ. հունիսի 12-ի հայտնի հրամանագիրը - Վ. Կ.), հակառուս տրամադրություններ առհասարակ բոլոր հայերի եւ այդ թվում նաեւ ռուսահպատակների մեջ»: Փորձառու գործիչը ցարին խնդրում էր միջամտել արեւմտահայերի օգտին՝ գործադրելու Բեռլինի 61-րդ հոդվածով նախատեսված բարեփոխումները, դրանով իսկ՝ արեւելահայերի սրտերը լցնելով ռուսական պետության հանդեպ «հավատարիմ հպատակության սիրո եւ անձնվիրության զգացումներով»:

Հետեւաբար, Վարշավայի հայ լուսավորչական համայնքը արտոնելու՝ իշխանությունների որոշումը, կարելի է դիտարկել իրադարձությունների զարգացման այս հատվածքում, քանզի հանգամանքների փոփոխությունը փոխել էր նաեւ հայերի հանդեպ իրականացվող քաղաքականությունը: Այժմ ռուսական իշխանությունների խնդիրն էր վերականգնել իրենց նկատմամբ հայ հասարակության վստահությունը՝ պահպանելով, սակայն, անհրաժեշտ վերահսկողությունը: Վարշավայի հայ համայնքը արտոնելու մասին որոշակի պայմանների առաջարկումը հենց դրա վկայությունն է: 1909 թ. դեկտեմբերի 23-ին ներքին գործոց նախարարին հղած գրությամբ Վարշավայի նահանգապետն առաջարկում էր թույլատրել կազմակերպելու հանգանակություն 25000 ռուբլու չափով՝ այն էլ հինգ տարվա ընթացքում: Ընդորում, գումարն անձամբ հավաքելու էր Մ. Ռոստոմովը, որից հետո այն մուտքագրվելու էր պետական բանկի՝ Վարշավայի բաժանմունք եւ եկեղեցու շինարարության եւ տրամադրվելու ավագ ոստիկանապետի գիտությամբ: Պայմանները, անշուշտ, բավարար էին անհրաժեշտ վերահսկողության համար, ուստի Պ. Ստոլոպինը 1910 թ. հունվարի 10-ին թույլատրում է հանգանակություն կազմակերպել՝ Վարշավայի հայ լուսավորչական եկեղեցական համայնք հիմնելու նպատակով:

Վարուժան ԿԻՐԿՈՌՅԱՆ
Մանկավարժական գիտ. թեկնածու

Ասպարեզ բաժակի

ԽՆԴԻՐԸ ՀԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԱՆԴԱՍՏԱՆՈՒՄ

Սկիզբը՝ էջ 4

Հայտնոր հեղինակը, որ անդրադարձել է Ս. Գրքի այս գրքին եւ մեկնել այն, Ներսես Լամբրոնացին է: Նա Առակաց գրքին նվիրած իր մեկնության մեջ, մեկնաբանելով մեզ հուզող համարները, բազում վկայություն է բերում Աստվածաշնչից՝ ընդգծելով հատկապես Ս. Հաղորդության խորհրդի կարեւորությունը քրիստոնեական կյանքում: Իսկ մեկնելով «*Արբէք զգինի իմ զոր խառնեցի ձեզ*» մասը՝ նշանավոր մեկնիչն ուսումնասիրանք գրում է. «*Յարաքոյց ստուերական արդիւնսն եւ ընդ կանխագուշակութիւնս մարգարէիցն, զի ի Հին Ուխտին գաղափարին վերա ասէ՝ խառնեցի եւ տապալեցրեցի զին ուխտս սուրբ. փոխանակ գառինն զին աբիւս, եւ փոխանակ սրբութեան սրբութեանցն մտի յկեղիս: Եւ այսպէս հինն եւ նորն ընդ միմեանս խառնեցաս ըստ ասացելոյն. «Նեսան է առն տանուտեառն, որ հանէ ի գանձէ իւրմէ զնորն եւ զհինն*» (ՄՄ ձեռ. N 4211, էջ 71ա): Ինչպես տեսնում ենք, Լամբրոնացին այս համարը մեկնարանում է իրրեւ Հին եւ Նոր Կտակարանների միություն:

Նույն կերպ է մեկնաբանում այս համարը նաեւ Մովսես Երզնկացին իր «*Ընդդէմ այնոցիկ, որք վասն բաժակին մտին*» գործում: «*Եւ յորժամ ասեսք, թէ զՀին եւ զՆոր Կտակարանս խառնեաց ընդ իրեարս, որպէս ասէ ոմն, թէ «զմարմին եւ զարիւն ընդ Աստուածութեան խառնեաց»* (Արվ բահանայ Օղլուգեան, նշվ. աշխ., էջ 157): Մեծանուն վարդապետն իր մեկ այլ աշխատության մեջ նույն խնդրի հետ կապված ուրիշ դատողություն է անում. «*Ողորմոնն ոչ վասն խառնելոյ ջրոյ եւ գինւոյ ասէ, այլ վասն հնոյ կտակին, որ ասս նորս միաբանութեան, որով եւ զանգգամսն ի զգայութիւն ածէ. զի հինն ասէ՝ «մի՛ սպանանեն», եւ նորս՝ «մի՛ բարկանար», ուստի սպանանելն լինի, այլ եւ զմարմին եւ զարիւն ընդ աստուածութիւնն խառնեաց»* (նույն տեղում, էջ 112):

Մեր Եկեղեցու յոթնալուրց վարդապետ ս. Գրիգոր Տաթեւացին նույնպես մեկնել է Սողոմոնի իմաստունի Առակաց գիրքը: Ե-ռամեան վարդապետը, մեկնելով մեզ հուզող համարը, մնալով հավատարիմ իր իսկ ոճին, կետ առ կետ տվել է տվյալ հատվածի համակողմանի բացատրությունը՝ հանձնված զանգամ հանմանտությունեներով եւ սուրբգրային հատվածներով, որոնք դուրս գալով տվյալ հատվածի նեղ շրջանակից՝ մեր առաջ պատկերում են տպիսն են հատվածի ամբողջական նկարագիրը: Ահա թե ինչ է գրում ս. Գրիգորը մեզ հետաքրքրող հարցի կապակցությամբ. «*Իսկ խառնեաց ի խառնարան, այսինքն՝ զմարդային բնութիւն խառնեաց միացոյց ընդ իրում Աստուածութեանն, որպէս ասէ Աստուածաբանն. «Ո՛վ նոր խառնմանն եւ զարանչելի խառնուածոյս»* (Ս. Գրիգոր Տաթեւացի, Սողոմոնի առակների մեկնությունը, քննական բնագիրը եւ աշխարհաբար թարգմանությունը՝ Խաչիկ Գրիգորյանի, առաջաբանը եւ ծանոթագրությունները՝ ակադեմիկոս Սեն Արեւշատյանի, Երեւան, 2000, էջ 68: Հետեւելով ս. Գրիգոր Նարեկացու քրիստոնաբանական վարդապետությանը՝ «Ո՛վ նոր խառնումն», ո՞վ սքանչելի խառնուածոյս» (տե՛ս «Ի Յայտնութիւն Տեառն», ՄՄ ձեռ. N 948, էջ 183 բ), եւ արտահայտելով Հայ Եկեղեցու դիրքորոշումը՝ ս. Գր. Տաթեւացին Քրիստոսի աստվածային եւ մարդկային բնությունների միությունն անվանում է «խառնումն», այն թարգմանությունն է հունարեն κρασις-ի: Նշենք, որ այս աստվածաբանական եզրը ՆԷՔ-ն բացատրում է իբրեւ «անշփոթ միություն»: Այս մասին տե՛ս Զաքարիա Կաթ. Ջագեցի, Ճառք, Ներածություն, էջ ԼԳ-ԼԹ: Նաեւ՝ Հ. Բյուռեյան, Զաքարիա Կաթ. Ջագեցի (տե՛ս «Գանձասար» աստվածաբանական հանդես, Ջ, Երեւան, 1996, էջ 617- 620), հմմտ., Գարեգին արդ. Սարգիսեան. նշվ. աշխ., էջ 183-184): Այնուհետեւ շարունակում է նա իր բացատրությունները՝ գրելով. «*Վայելորդ, զեմ զգենիմ, այսինքն՝ որ ի վերնատանն զնարմին Իւր բաշխեաց աշակերտացն ըստ այնմ. որ զկենաարարքս մարդին խառնեալ եւտուր ընդ բաժակին եւ խառնեաց զարիւն եւ ետ ճաշակումն ընդ մարմնոյն...: Այս է խառնումն, զի միացոյց ճշմարտութիւն ընդ օրինակին եւ զԱւետարանն ընդ օրէնսն*» (նույն տեղում): Եռամեան վարդապետն ի իր «*Գիրք հարցմանց*» հանրագիտարանային աշխատության մեջ Առակաց գրքի Թ 2 համարի կապակցությամբ հետեւյալ դատողությունները է անում. «*Ասեսք թէ խառնումն ոչ զջրոյ եւ գինւոյ ասէ, այլ խառնել զայն ասէ, որ արկաքի գինին ի խառնարանն: Որպէս այլ ուր ասէ. «Գինի լի անապակ արկեաք» (Սաղմ. ՀԴ 8), որ է խառնեսա, զի արկանելն զկաքն ելնն նշանակէ, եւ խառնելն է արքանել գինւոյ ի յանօթն: Դարձեալ՝ խառնելն զմիատրելն նշանակէ զարեալ ընդ մարմնոյն որպէս մեր է սովորութիւն*» («Գ», էջ 596: Ս. Գրիգոր Տաթեւացու այս բացատրությունները գրքի բառացի կրկնել է նաեւ Ղազար Ջահկեցին իր աշխատության մեջ, տե՛ս Դրախտ ցանկալի, էջ 339-340): Ս. Գրիգորը խնդրին անուղղակիորեն անդրադարձել է նաեւ Հովհաննեսի Ավետարանի իր մեկնության մեջ: Նա, վկայակոչելով ս. Դիոնիսիոս Արիսպագացուն, Առակաց վերոգրյալ հատվածների կապակցությամբ գրում է. «*Վասն այնորիկ եկեղեցիս Հայաստանեայց խառնէ եւ միաւորէ զմարմին եւ զարիւնն սուրբ*» (Վահան սրկ. Զաքարյան, նշվ. աշխ.):

Շարունակվի
Տիգրան սրկ. ԲԱՂՈՒՅՅՈՒ

ՁԱՐԹՈՒՔ, ՈՐԴԻՔ ԼՈՒՐՈՅՑ

ՆԵՐՈՂԱՄՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

«Եթե մեկը քո աջ այտին ապտակ տա, նրան մյուսն էլ դարձրու»:

Մատթ. Ե 39

Ս. Եփրեմ Ասորու մեկնության համաձայն՝ Քրիստոսն այս պատվիրանով մարդկանց մեկ աստիճանով վեր բարձրացրեց Օրենքից եւ ճշմարտությունից: Սովսեսը, տալով «աչքի տեղ՝ աչք, ատամի տեղ՝ ատամ» պատվիրանը, միեւնույն ժամանակ հորդորեց որեւէ մեկին անարդարացիորեն չհարվածել՝ մարդուն բարձրացնելով ճշմարտության աստիճանին: Իսկ Քրիստոսը մարդուն բարձրացրեց շնորհի աստիճանին: Քրիստոսը պատվիրեց՝ անելով, թե ով որ քեզ հարվածում է, մի փնտրիր վրեժխնդրություն նրանից, այլ մյուս այտդ էլ դարձրու նրան: Հեռեւաբար, ինչպես տեսնում ենք, այս երկու պատվիրանները բխում են հին ու Նոր Կտակարաններից եւ կազմում մի ամբողջություն: Առաջինը՝ Սոկսեսի պատվիրանը, տրվեց որպես ճշմարտություն, իսկ երկրորդը՝ Հիսուսի տվածը, կառուցված է այն Մարդու արյամբ, Ով իր շնորհով Ինքն Իրեն տվեց բոլորի փոխարեն:

Այսպիսով՝ մենք հանդիսացավ որպես սկիզբ, մյուսը՝ վերջ: Այս սկիզբը եւ վերջը իրար հետ կազմում են մեկ միություն, ավելի պարզ ասած՝ հին այտը միանում է նոր այտին: Հին պատվիրանը մենք ճանաչում ենք իր էության մեջ որպես ջուր, սակայն, եթե պահում ենք նորը, ապա այն խմում ենք որպես գինի:

Այսպիսով՝ ս.Եփրեմ Ասորին ուզում է ասել, որ Հին Կտակարանի պատվիրանը պահում ենք, որպեսզի չմոռանանք նրանում եղած իրադարձությունները եւ հինկտակարանյան հայտնությունը նորկտակարանյանից անջատ չհամարենք: Նորկտակարանյան պատվիրանը տրված է, որպեսզի թողնենք հինկտակարանյան անկատար եւ անցողիկ պատվիրանը եւ ձգտենք վեհ կատարելության:

Եփրեմ Ասորին գտնում է, որ «Մեծ պարգեւ է նրա համար, ով անարդարացիորեն չի ապտակում, բայց առավել մեծ պարգեւ է նրա համար, ով ապտակին պատասխանում է ապտակով՝ շնորհի մեջ», եւ շարունակելով իր խոսքը՝ հիշեցնում է, որ թշնամիներին սիրելու պատվիրանը տրվեց ոչ թե թշնամիների, այլ մեզ համար:

Ն. Հովհան Ոսկեբերանն իր մեկնության մեջ այս պատվիրանը ճշգրիտ բացատրելու համար նախեւառաջ մեջ է բերում Օրկչի խոսքը. «... ով որ իր եղբորը հիմար ասի, ենթակա կլինի ատյանի, եւ ով որ իր եղբորն ապուշ ասի, ենթակա կլինի գեհենի կրակին» (Մատթ. Ե 22): Այստեղ նա ընդգծում է ոչ միայն վիրավորող բառերը, այլ նաեւ ի կարտի ունի ամեն մի վիրավորանք: Հիսուսը պատվիրում է մեզ ոչ միայն մեծահոգությամբ տանել վիրավորանքները, այլեւ չխոռվել մյուս չարչարանքներից: Ահա թե ինչու Ոսկեբերանը՝ «Եթե մեկը քո աջ այտին ապտակ տա, նրան մյուսն էլ դարձրու» պատվիրանը մեկնելու համար առաջին հերթին շեշտում է այն միտքը, որ տալով այս պատվիրանը՝ Օրկիչն ի նկատի ուներ սրա օգտակարությունը թե՛ հարված տվողի, թե՛ այն ընդունողի համար: Իրականում, եթե վիրավորվածը զիվի այն ողջամտությամբ, որը սովորեցնում է Տերը, ապա նա չի մտածի, որ իրեն վիրավորանք է հասցվել: Իսկ ապտակողը, ամաչելով իր արածից, ոչ միայն չի հասցնի երկրորդ հարվածը, այլեւ առաջինի համար պիտի ինքն իրեն մեղադրի: Մինչդեռ վրեժն առաջ է բերում այլ հետեւանքներ: Այն երկուսի միտ էլ ամոթի զգացում է հարուցում, դարձնում նրանց դաժան եւ է՛լ ավելի բորբոքում ցասումը, եւ չարը տարածվելով հասցնում է նրանց մահվան:

Ս. Ներսես Շնորհալին այս օգտակար խրատը երկու կողմերի համար էլ լավ է դիտում. քանզի ապտակողը, երբ տեսնում է ապատակվողին խոնարհությամբ կրթված, այլեւս թշնամանքով չի լցվում, այլ զգաստանում է, եւ այլեւս մյուս ապտակը տալու մասին չի հիշում: Իսկ ապտակվողը չատեր է կարծի, թե ապտակողը ստիպված է դա անում. մյուս այտն էլ դեմ տալով՝ իր կամավոր համեստությունն է դիտել տալիս: Այս խրատը եւ ապտակի դիմաց եւ բոլոր տեսակի թշնամությունների դիմաց անոխակալություն է սովորեցնում:

Շնորհալին այս ա-տրիպով մի օրինակ է բերում՝ ասելով, որ եթե մեկն իր վարդապետական խոսքով սպասավորում է շատերին, նա կշահի ժողովրդին: Բայց եթե սպասավորության ժամանակ նա որեւէ մեկին չար խոսքեր ասի՝ նրան ստորադասելով, ապա վիրավորվողը երբեք նրա քարոզչության հետեւից չի գնա:

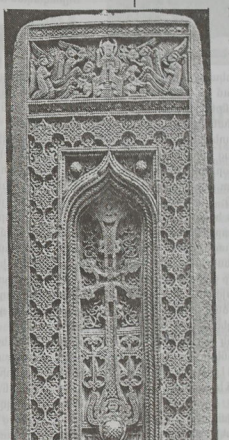

Շնորհալին մեկնության մեջ «աջը» դիտում է որպես անչափ հնազանդություն, քանի որ եթե ապտակվողն աջին համբերեց, առավել քան ծախին կիամբերի: Սակայն տխմարները հանար աջը դիտվում է որպես ճոռոմ արվեստով խոսելու կողմ, այսինքն՝ ով որ ճոռոմ բաներ է խոսում, դա իր համար լավ է համարվում: Փաստորեն Շնորհալու կարծիքով՝ Քրիստոս այլապես չէր ասի, որ աջը մատուցի, այլ կասեր՝ ձախը թող մատուցի, քանզի ճշմարտապես աջը մտավոր գիտությունն է, ինչպես Պողոսի պարագայում. «Թեպետ եւ մեղքս է խոսքով, բայց ոչ գիտությամբ», այսինքն՝ ոչ պերճություն խոսքի, ինչպես Արիստոտելինը:

Մաղաքիա արք. Օրմանյանն ասում է, որ Հիսուսը ներողամտության ընթացքը եւ հեգության ոգին հասցնում է մինչեւ վերջին ծայրը՝ հրամայելով, որ ձախն էլ դարձնի: Անշուշտ դժվար չէ նկատել, որ Հիսուսը չի խոսում դատական եւ հանրային իրավունքի տեսանկյունից, այլ՝ միայն ու միայն մարդկային անձնական հարաբերությունների: Ստույգ է, որ նման պարագայում փոխադարձ պահանջների եւ վրեժխնդրության կիրքը շատ ու շատ վնաս է հասցնում մարդկային փոխհարաբերություններին եւ գժտությունների ու շփոթությունների դուռ բացում, առիթ հանդիսանում ընտանեկան, եւ հասարակական անպատեհությունների, այնինչ, ամենափոքր ներողամտությունն ու բարեւետ զգացումն իսկ բավական է չարի բարեւետ զգացումն իսկ բավական է չարի առաջն առնելու եւ բարությանը նպաստելու համար: Այս իմաստով Պողոս առաքյալն ասում է. «Թույլ մի՛ տուր, որ չարը հաղթի քեզ, այլ բարիով հաղթիր չարին» (Հռոմ. ԺԲ 21):

Այսպիսով՝ ինչպես ս. Եփրեմ Ասորու, այնպես էլ բոլոր մեկնիչների մոտ այս պատվիրանի մեկնության հիմնական գաղափարն այն է, որ նոր պատվիրանը չի լուծարում հինը, այլ լրացնում է:

Ռոման ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ
ԳՀՇ-ի IV լսարանի սան

«.... Թշնամին եկավ եւ ցանած ցորենի վրա որոմ ցանեց ու գնաց»:

Մատթ. ԺԳ 25

ՍՈՐՄՈՆՆԵՐԻ ՅՄՆԸ

Այսօր մեզանում գործում են զարմանուն կրոնական կազմակերպությունները: Նրանցից շատերը կրում են քրիստոնեական բարոյականություն խորհրդանշող անուններ: Ավելին. նրանց հեղինակները իրենց արտաքին պահվածքով բավականին վստահություն են ներշնչում իրենց հավատավոր եւ բարոյական կերպարներ: Սակայն պետք է հիշել մեր Տիրոջ խոսքը. «... սուտ քրիստոսներ եւ սուտ մարգարեներ վեր կելնեն եւ նշաններ եւ հրաշքներ կանեն, որ եթե հնարավոր լինի, ընտրյալներին էլ մոլորեցնեն, բայց դուք զգույշ եղեք, ահա սկզբից ասացի ձեզ բոլորը» (Մարկ. ԺԳ 22-23):

Ուսքի, անհրաժեշտ է պարզել նրանց իրական կերպարները եւ թաքնված նպատակները: Ինչեւէ, այս ամենի համար շատ բան չի պահանջվում: Մի փոքր հայրենասիրություն, հավատ՝ սեփական դարավոր ու անեղեր կյանի նկատմամբ, եւ իհարկե ասարանաձայնության զարթնական գիտելիքներ ու վստահություն մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի խոսքերի նկատմամբ:

Փորձենք ավելի մոտիկից ծանոթանալ նրանցից մեկի՝ մորմոնների «եկեղեցու» հետ: Վերջիններս վերոհիշյալ խայծերի հետ միասին ունեն նաեւ իրենց կրծքանշանը, որի վրա գրված է գլխավոր կնդիքը. «Հիսուս Քրիստոսի վերջին օրերի սրբերի եկեղեցի»: Սա իբրեւ թե իրենց եկեղեցու լրիվ անվանումն է: Շրջելով Հայաստանում այս օրերերկրյա երրասարդները, շահարկելով մեր Տիրոջ անունը, քարոզում են իրենց մոլորեցուցիչ վարդապետությունը՝ արտաքինից հրամցնելով բարոյական բարձր չափանիշներ եւ սիրո ու խաղաղության կոչեր:

Սակայն մոտիկից նրանց ծանոթանալուց հետո նույնիսկ ոչ կրոնական մարդը կարող է համոզվել, որ այն բոլորվին այլ բան է, քան քրիստոնեությունը: Արդեն իսկ բավական է, եթե նշենք նրանց սկզբունքներից մի քանիսը, ինչպիսիք են. «Կան շատ ասպվածներ (Աբրահամի գիրք, 4:3), եւ մենք կարող ենք ասպվածներ եւ ասպվածություններ ունենալ եւ ճշմարիտ Սուրբ Գրքում՝ հասպարելով, որ Հիսուսն Ասպծու միակ որդին է, Նա միշտ գոյություն է ունեցել իրրեւ Ասպված՝ Հայր Ասպծու հավիրտենականությունը բաժնելիկ եւ համազոր (Հովհ. Ա 1-14, Ժ 30, ԺԴ 9, Կող. Բ 9):

Երբեք չլինելով Ասպծուց դույզ-ինչ պակաս՝ Նա Իր սահմանված ժամանակին մի կողմ դրեց փառքը, որ կիսում է Հոր հետ (Հովհ. ԺԷ 4-5, Փիլիպ. Բ 6-11) եւ մարդացավ հանուն մեր փրկության: Նրա մարդացումն իրականացավ Սուրբ Հոգուց գերբնական հղացմամբ եւ կույսից ծնունդ առնելով (Մատթ. Ա 18-23, Ղուկ. Ա 34-35):

Այսօր մենք գտնվում ենք պատերազմական դաշտում: Եվ ինչպես հայտնի է պատերազմի դաշտում յուրաքանչյուր զինվոր պետք է զինված լինի: Մեր զենքն այստեղ մեկն է՝ Ասպծու խոսքը: Այն օրեցոր մեզ կարող է զորացնել եւ պայքարող մոլ բանակում հաղթող զինվորներ դարձնել, եթե մենք օրական գոնե մեկ պատգամ մեր մեջ կյանքի կոչենք: Այսօրինակ կյանք վարելով՝ մենք կարող ենք լիարժեք մարքել մեր շրջապարը՝ օպարորի բարքեր ու սովորություններ փարաձող, մոլորեցուցիչ զորություններ սերմանող, կասկածելի նպատակներ հետապնդող քարոզիչներից:

Տարոն ՍՈՒՔԵԼՅԱՆ
ԳՀՇ-ի IV լսարանի սան

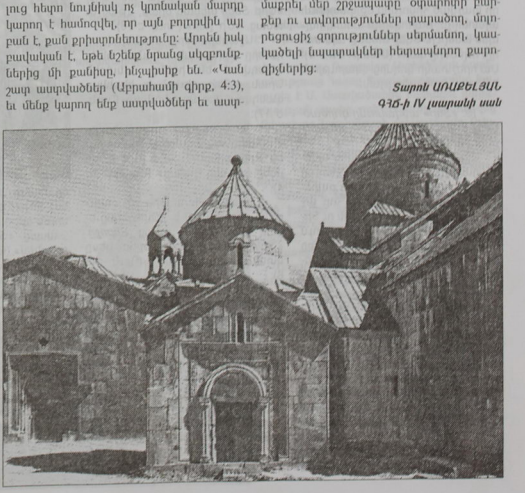

Կ. ԲԱՐԱՆՅԵՎԻՉ — ԵՐԿՈՒ

Սկիզբը՝ թիվ 8

Հովիտն ամբողջովին գտնվում էր բարբարոս հորդայի իշխանության տակ: Լեռնային զանգվածի պես գիվված մարդիկ նպատակասլաց իջնում էին բարձունքներից, այրում գյուղերը, ապաճում խաղաղ, անգեն բնակիչներին, թալանում նրանց ունեցվածքը, կանանց ու անասունների բշում-տանում լեռներ: Ժողովուրդը հառաչում էր կեղեքումների անասելի լծի տակ եւ անկարող էր որեւէ բան ձեռնարկել հոգուտ իր պաշտպանության: Նույնիսկ որեւէ անգեն հովվի անենայնչին տրամադրությունն անգամ կարող էր առիթ դառնալ նրանոր արտաքնությունների եւ գյուղի ողջ բնակչության խոշտանգումների: Բանտերը լիքն էին իրենց մահապատժին ու սարսափելի տանջանքներին սպասող կալանավորներով: Երկիրը կործանվում էր կեղեքիչների հարվածների տակ...

Հենց այդ ժամանակ քաղաքներով ու գյուղերով անցնում էր արեւմտյան ազատ ազգից մեկին պատկանող մի մարդ: Նա չէր խոսում փում վտանգներից, որովհետեւ չէր վախենում վայրագներից: Նրան արձեր մի անգամ իր անունը տալ, որ բնակչության գլխին ուժգին բարձրացված ձեռքն իջեներ: Եթե նա սխալմամբ բաներ ցնկած լիներ, ապա այն ազգի ներկայացուցիչն, որին պատկանում էր ինքը, մնում էր մի քար ասել, որ նրան անմիջապես ազատ արձակեին:

Եվրոսպական համազգեստով այդ երիտասարդի գրպանները լիքն էին գրառման գրքույկներով: Նրա խարտյաշ մորուքով դեմքը պարզ էր ու բարեհաճորդ, բաց ու խոշոր աչքերում բոցկլտում էր նա մեր ծերմակորն ունեցած սերը:

Նա գնում էր քաղաքից քաղաք, գյուղից գյուղ եւ գրառում տուժածների խոսքերն ու սարսափների միջով անցած ակամատեսների պատմածները այդ զարհուրելի ապտեղությունների ու բռնությունների մասին: Գիշերները նա երկար նամակներ էր գրում եւ ուղարկում հայրենիք: Այնտեղ այդ նամակները տպագրվում էին ինքբերեռով ամբողջ աշխարհին տեղեկացնելով բարբարոսների անասելի վայրագությունների մասին եւ կոչ անում բրիստոնյաներին ի սեր Հիսուսի ցույց տալ օգնություն ու կարեկցանք:

Մի անգամ այդ մարդը մտավ երբեմնի հարուստ մի տուն, որն այժմ բալանվում ու սնանկացած էր: Տանը շատ տղամարդիկ ու կանայք կային, որոնք հիրկվել էին մահից, բայց զլխներին տանիք չունենալու պատճառով հավաքվել էին այստեղ գիշերելու: Տանտերը բոլորին ընդունել էր եւ հատկացրել այն, ինչ ուներ: Եվ այդ ամենն անում էր այնպիսի անտարբերությամբ, ասես ինքն էլ էր սեփական տանը հյուր: Ամբողջ ժամանակ արցունքները հոսում էին նրա վտիտ այտերի վրայով:

- Լաց մի՛ եղեր,- ասաց եվրոսպական համազգեստով մարդը,- այսօր բեպտեռ ձեզանից տարել են անասուններն ու այրել հացը, բայց վաղն այն կվերադարձնեն:

- Շեզ թվում է՝ ես դրա հաճա՞ր եմ լաց լինում,- առարկեց տանտերը,- եթե միայն դա այդպես լիներ, դուր իրավազիրքին կարող էիք ինձ ամրահամրեվ, ինչպես շատերն են մեզ հետ վարվում, քանզի մենք չանում ենք ապահովել մեր ընտանիքը: Բայց ինձանից խլել են այն, ինչը ոչ ոք վերադարձնել չի կարող, նույնիսկ ինքը Աստված: Նայեցեք այստեղ:

Նա նրան տարավ մեկ այլ սենյակ: Այնտեղ մութ էր, բայց մի անկյունում սպիտակ սավանի տակ, ինչ-որ բան էր երեւում: Սեփականը վառեց մի բարակի մոմ եւ սավանը մի կողմ տանելով՝ ասաց.

- Սիա բե խլ եմ խլել ինձանից, նայեցե՛ք:

Գորգասպատ տախտակի վրա պառկած էր հինգ տարեկան մեծամ մի մանչուկ վզին սարսափելի, սեւացած արյանմ մի խորաբաց վերք:

- Նրանք մորթեցին երեխայիկ, որովհետեւ չկամեցա տալ նրանց իմ մեծ աղջկան: Երեխան լալով կառչեց բրոջ փեշից, երբ քարշ տալով տանում էին նրան, եւ ավազակներից մեկը կտրեց մանչիս վիզը:

Եվրոսպական համազգեստով մարդը ցնցվեց ու այրայվեց:

- Սա իմ միակ որդին էր,- ասաց տանտերը,- եթե նա հիվեռանար ու մահանար, որքա՞ն ինձ ծանր պիտի լիներ նրան տալ Տիրոջը: Բայց երեխան առողջ էր ու կենսախինդ: Սպանությունից կես մամ առաջ նա խաղում էր արեւի տակ, վազվզում մեր փորքիկ այգում, ծառերի բողբոջած ճյուղերից կախվելով՝ շնչում նրանց բուրմունքը, երբ որեւէ բզեզ, թիթեռնիկ էր նրան հետաքրքրում՝ անդադրում ճայնում էր ինձ: Նա հրվում էր կյանքով ամբողջովին լցված աստվածային շնորհով: Պառաղ, նա ասրեւ էր ուզում, ո՛չ պակաս, քան ամեն բզեզ, նա դրա իրավունքն ուներ, բայց նկան մարդիկ եւ նրանից խլեցին կյանքը: Դա՞ ինչ էր ասես, նրանք խոստացան, որ այս գիշեր կրկին գալու են աղջկա ետեւից: Նույնիսկ այս մանկան մահը չի կարող մարդել իմ աղջկա ամոթն ու դժբախտությունը:

Եվրոսպական համազգեստով մարդը մնաց

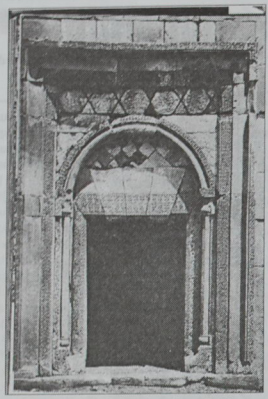

լռորին ընդունել էր եւ հատկացրել այն, ինչ ուներ: Եվ այդ ամենն անում էր այնպիսի անտարբերությամբ, ասես ինքն էլ էր սեփական տանը հյուր: Ամբողջ ժամանակ արցունքները հոսում էին նրա վտիտ այտերի վրայով:

- Լաց մի՛ եղեր,- ասաց եվրոսպական համազգեստով մարդը,- այսօր բեպտեռ ձեզանից տարել են անասուններն ու այրել հացը, բայց վաղն այն կվերադարձնեն:

- Շեզ թվում է՝ ես դրա հաճա՞ր եմ լաց լինում,- առարկեց տանտերը,- եթե միայն դա այդպես լիներ, դուր իրավազիրքին կարող էիք ինձ ամրահամրեվ, ինչպես շատերն են մեզ հետ վարվում, քանզի մենք չանում ենք ապահովել մեր ընտանիքը: Բայց ինձանից խլել են այն, ինչը ոչ ոք վերադարձնել չի կարող, նույնիսկ ինքը Աստված: Նայեցեք այստեղ:

Նա նրան տարավ մեկ այլ սենյակ: Այնտեղ մութ էր, բայց մի անկյունում՝ սպիտակ սավանի տակ, ինչ-որ բան էր երեւում: Սեփականը վառեց մի բարակի մոմ եւ սավանը մի կողմ տանելով՝ ասաց.

- Սիա բե խլ եմ խլել ինձանից, նայեցե՛ք:

Գորգասպատ տախտակի վրա պառկած էր հինգ տարեկան մեծամ մի մանչուկ վզին սարսափելի, սեւացած արյանմ մի խորաբաց վերք:

- Նրանք մորթեցին երեխայիկ, որովհետեւ

պատմության մեջ. «Եվ ասաց. «Ո՞վ ես, *Տե՛ր*»». Եվ նա ասաց. «Ես Հիսուսն եմ, ում դու հալածում ես...»: ...ասաց. «*Տե՛ր*, ի՞նչ ես կամենում, որ անեմ» (Գ 5-6):

«Տեր» բառն այստեղ հանդես է գալիս մի հրաշքի ժամանակ, որում Տերը հայտնվում է մեծ լույսով եւ դառնում Սավղոսի դարձի պատճառը:

* Սբ. Պողոսի խոսքը. «Հավատում ենք, որ *Տեր* Հիսուս Քրիստոսի շնորհով կփրկվեք, ինչպես նրանք» (Գործք ԺԵ 11):

* «Տեր»-ի կողքին հաճախ գործածվում է «շնորհ» բառը, ինչպես օրինակ, Գ Կոր. ԺԳ 13-ում. «Եվ *Տեր* Հիսուս Քրիստոսի *շնորհը*... թող լինի ամենքիդ հետ»:

Անտարակույս, օրինություն չկա տալիս «շնորհ» եւ «Տեր» բառերի համատեղ գործածությունը «Տեր» բառին աստվածության նշանակությունն է տալիս:

* Պողոս առաքյալն ասում է նաեւ. «Եվ խոսքով ու գործով ինչ էլ որ անեք, բոլորն էլ *Տեր* Հիսուսի անունո՛վ արեք» (Կող. Գ 17):

Եթե ամեն խոսք ու գործ պիտի կատարվի Նրա՝ իբրեւ Տիրոջ, անունով, նշանակում է, աներկարբերեն, սա եւս մի ապացույց է Նրա աստվածության:

* Հետեւյալ խոսքով առաքյալը ցույց է տալիս Քրիստոսի՝ իբրեւ Տիրոջ, հարաբերությունը Հայր Աստծո հետ. «...որպեսզի Հիսուս Քրիստոսի անունով իշնի ամեն ծունկ՝ երկնայինների, երկրայինների եւ անդերերայինների, եւ ամեն լեզու խոստովանի, որ Հիսուս Քրիստոսը *Տեր* է ի փառս Հայր Աստծո» (Փիլ. Բ 10-11): Եվ սրա պատճառն այն է, որ Քրիստոսը «Նրա փառքի լույսը եւ էության պատկերն է» (Եբր. Ա 3): Հետեւաբար, ով տեսավ Նրան (Քրիստոսին), տեսավ Հորը (հմմտ. Հովհ. ԺԴ 9):

22. Վերջապես ասենք, որ Տեր Հիսուս Քրիստոսն ընդունում էր, երբ իրեն «Տեր», «իմ Տեր» էին կոչում. ավելին, ինքն էլ էր իր համար այս անունը գործածում:

Նա երբեք լմերեց կոչվել «Տեր, Տեր...», «Ո՞վ Տեր» եւ այլն: Բաղարձակերաց տոկին Նա ուղարկում է երկու առաքյալների՝ Երուսաղեմ ուղեւորվելու համար մի ավանակ բերելու՝ ասելով. «Ասացե՛ք. «*Տիրոջը* պետք է» (Մարկ. ԺԱ 3, Ղուկ. ԺԹ 31):

23. Նոր Կտակարանն ավարտվում է «Տեր Հիսուս» բառերով:

«Հայտնության» վերջին երկու համարներեն են. «Այո՛, գալիս եմ շուտով: Ամե՛ն, այո՛, ե՛կ, *Տե՛ր* Հիսուս: Մեր *Տեր* Հիսուս Քրիստոսի շնորհը թող լինի ամենքիդ հետ: Ամե՛ն» (ԻԲ 20-21):

Տեր Հիսուսի երկրորդ գալստյանը մենք Նրան դիմավորելու ենք «Ե՛կ, Տե՛ր Հիսուս» բառերով, եւ մինչեւ այդ գալուստը թող մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհը մեզ հետ լինի: «Մեր Տերը» արտահայտությունը հստակ վկայություն է Նրա Աստված լինելու, որովհետեւ մենք որեւէ մարդ արարածի այդպես չենք կոչում:

Շարունակելի
Թարգմանությունը՝
Ս. ՍԱՍՍԵՐԱՅՑՄԱՆ

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ — ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՄԱՍ Բ
ՏԵՐ ՀԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԵՎ ՆՐԱ ԱՍՎԱԾԱՅԻՆ ՀԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Սկիզբը՝ էջ 3

Հարությունից հետո հրեշտակն ասում է Մարիամ Մագդաղենացուն եւ մյուս Մարիամին. «Գնա՛ք, որ խայված Հիսուսին եք փնտրում. այստեղ չէ՛, հարություն առավ, ինչպես ասել էր: Եկեք տեսե՛ք այն տեղը, ուր *Տերը* կաց» (Մատթ. ԻԸ 5-6): Սա հրեշտակի կողմից վկայություն է Տիրոջ Աստվածության:

19. «Տեր» անվանումը գործածվում է նաեւ Քրիստոսի հարքարձման ժամանակ:

Այսպես է ասում Մարկոս ավետարանիչը. «Եվ Ինքը *Տեր* Հիսուսը նրանց հետ խոսելուց հետո բարձրացավ երկինք եւ նստեց Հոր աջ կողմում: Իսկ նրանք գնացին ու Տիրոջ գործակցությամբ քարոզում էին ամբողջ երկրով մեկ եւ խոսքը հաստատում ուղեկցող ամեն տեսակ հրաշքներով» (Մարկ. ԺԶ 19-20):

Այստեղ «Տեր» բառը գործածվում է համբարձման, Հոր աջ կողմում նստելու եւ խոսքը նշանակող հաստատելու ենթատեքստում: Այս ամենը ցույց է տալիս, որ այդ «խոսքը» սովորական խոսք չէր, այլ մասնավորապես այնպիսին, որ պիտի օժանդակեր Քրիստոսի Աստվածության հավատին:

20. Ավետարանիչները Քրիստոսի մասին խոսելիս «Տեր» բառը հաճախ են գործածում:

* Նայիսի այրու որդու հարության հրաշքը նկարագրելիս սբ. Ղուկասն այրու մասին ասում է. «Երբ *Տերը* տեսավ նրան, գթաց եւ ասաց. «Մի՛ լար» (Ղուկ. Է 13):

* Աշակերտները, տեսնելով, որ դեւերը Քրիստոսի անունով հնազանդվում են իրենց, ասացին Նրան. «*Տե՛ր*, դեւերն էլ են հնազանդվում մեզ Քո անունով» (Ղուկ. Ժ 17):

* Պայծառակերպության հրաշքի ժամանակ առաքյալներն ասում են Քրիստոսին. «*Տե՛ր*, լա՛վ է, որ մենք այստեղ լինենք» (Մատթ. ԺԷ 4):

* Ձակքեոսի մասին պատմության մեջ ասվում է. «Ձակքեոսը եկավ կանգնեց եւ ասաց *Տիրոջը*. «*Տե՛ր*, ահա ունեցվածքիս կեսը կտամ աղքատներին...» (Ղուկ. ԺԹ 8):

* Երբ Պետրոսն ուրացավ Տիրոջը, «*Տերը* շրջվեց եւ նայեց Պետրոսին, եւ Պետրոսը հիշեց *Տիրոջ* խոսքը...» (Ղուկ. ԻԲ 61): Ղուկ. ԻԲ 31-61 հատվարերում Քրիստոսին տրված «Տեր» անվանումը գործածվում է 6 անգամ:

21. Նորկտակարանյան այլ գրքերում Քրիստոսին տրված «Տեր» անվան գործածության դեպքեր

* «Գործք առաքելոց»-ում Տարսոնացի Սավղոսի կոչման մասին տալիս «շնորհ» եւ «Տեր» բառերի համատեղ գործածությունը «Տեր» բառին աստվածության նշանակությունն է տալիս:

* Պողոս առաքյալն ասում է նաեւ. «Եվ խոսքով ու գործով ինչ էլ որ անեք, բոլորն էլ *Տեր* Հիսուսի անունո՛վ արեք» (Կող. Գ 17):

Եթե ամեն խոսք ու գործ պիտի կատարվի Նրա՝ իբրեւ Տիրոջ, անունով, նշանակում է, աներկարբերեն, սա եւս մի ապացույց է Նրա աստվածության:

* Հետեւյալ խոսքով առաքյալը ցույց է տալիս Քրիստոսի՝ իբրեւ Տիրոջ, հարաբերությունը Հայր Աստծո հետ. «...որպեսզի Հիսուս Քրիստոսի անունով իշնի ամեն ծունկ՝ երկնայինների, երկրայինների եւ անդերերայինների, եւ ամեն լեզու խոստովանի, որ Հիսուս Քրիստոսը *Տեր* է ի փառս Հայր Աստծո» (Փիլ. Բ 10-11): Եվ սրա պատճառն այն է, որ Քրիստոսը «Նրա փառքի լույսը եւ էության պատկերն է» (Եբր. Ա 3): Հետեւաբար, ով տեսավ Նրան (Քրիստոսին), տեսավ Հորը (հմմտ. Հովհ. ԺԴ 9):

22. Վերջապես ասենք, որ Տեր Հիսուս Քրիստոսն ընդունում էր, երբ իրեն «Տեր», «իմ Տեր» էին կոչում. ավելին, ինքն էլ էր իր համար այս անունը գործածում:

Նա երբեք լմերեց կոչվել «Տեր, Տեր...», «Ո՞վ Տեր» եւ այլն: Բաղարձակերաց տոկին Նա ուղարկում է երկու առաքյալների՝ Երուսաղեմ ուղեւորվելու համար մի ավանակ բերելու՝ ասելով. «Ասացե՛ք. «*Տիրոջը* պետք է» (Մարկ. ԺԱ 3, Ղուկ. ԺԹ 31):

23. Նոր Կտակարանն ավարտվում է «Տեր Հիսուս» բառերով:

«Հայտնության» վերջին երկու համարներեն են. «Այո՛, գալիս եմ շուտով: Ամե՛ն, այո՛, ե՛կ, *Տե՛ր* Հիսուս: Մեր *Տեր* Հիսուս Քրիստոսի շնորհը թող լինի ամենքիդ հետ: Ամե՛ն» (ԻԲ 20-21):

Տեր Հիսուսի երկրորդ գալստյանը մենք Նրան դիմավորելու ենք «Ե՛կ, Տե՛ր Հիսուս» բառերով, եւ մինչեւ այդ գալուստը թող մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհը մեզ հետ լինի: «Մեր Տերը» արտահայտությունը հստակ վկայություն է Նրա Աստված լինելու, որովհետեւ մենք որեւէ մարդ արարածի այդպես չենք կոչում:

Շարունակելի
Թարգմանությունը՝
Ս. ՍԱՍՍԵՐԱՅՑՄԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝
Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն

Գլխավոր խմբագիր՝
Աստղիկ Ստամբոլցյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
ք. Վաղարշապատ, ՔՂԿ

Հեռախոս՝
(0+31) 54510
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Ստորագրված է՝ 16.5.2005թ.

Տպաքանակը՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ